

SOURCES ON RESPECTFUL DIALOGUE

A. In Praise of Machloket L'Shem Shamayim

(Mishnah Avot 5:17)

Every¹ controversy that is for God's sake² shall in the end lead to a lasting result, but [any controversy] that is not for God's sake³ shall not in the end be permanent. Which controversy was it that was for God's sake? This was the controversy⁴ of Hillel and Shammai.⁵ And which [controversy] was not for God's sake? Such⁶ was the controversy⁷ of Korah and all his faction.⁷

יְבִיאוּ לָנוּ מִשְׁנֵי אֲבוֹתֵינוּ הַמְּבִיאוֹת
 אֶת הַמִּשְׁנָה הַזֹּאת. וְהַמְּבִיאוֹת הַזֹּאת
 אֶת הַמִּשְׁנָה הַזֹּאת. וְהַמְּבִיאוֹת הַזֹּאת
 הֵינָּה הַמִּשְׁנָה הַזֹּאת. וְהַמְּבִיאוֹת הַזֹּאת
 הֵינָּה הַמִּשְׁנָה הַזֹּאת. וְהַמְּבִיאוֹת הַזֹּאת
 הֵינָּה הַמִּשְׁנָה הַזֹּאת. וְהַמְּבִיאוֹת הַזֹּאת
 הֵינָּה הַמִּשְׁנָה הַזֹּאת.

B. Hillel & Shammai as Models

(Talmud Eruvin 13b)

ר' Abba said in the name of Shammai: For three years, Beis Shammai and Beis Hillel debated each other. These said that the halachah follows their view, and these said that the halachah follows their view. I.e. each side insisted that its own view was correct. A heavenly voice went forth and declared: These and those, i.e. both views, are the words of the living God,¹⁰ but the halachah in practice follows Beis Hillel.

The Gemara continues:

But now that these and those are both the words of the living God, because of what reason did Beis Hillel merit to fix the halachah according to their view? Because they were easy and forbearing and they would study their opinion and the opinion of Beis Shammai. And not only that, but they would mention the matters of Beis Shammai before their own.

בפ"ק דחגיגה (דף ג:) בעלי אסופות אלו ת"ח שיושבין אסופות
אסופות ועוסקין בתורה הללו מטמאין והללו מטהרין הללו
אוסרין והללו מתירין הללו פוסלין והללו מכשירין שמא יאמר
האדם היאך אני לומר תורה מעתה ת"ל כולם

דרוש על התורה עמוד מב א

נתנו מדועה אחד אל אחד נתנו פרנס אחד אמרן מפי ארון כל
המעשים ב"ה דכתיב וידבר אלקים את כל הדברים האלה אף
אתה עשה אונך כאפרכסת וקנה לך לב מבין לשמוע את דברי
מטמאין ואת דברי מטהרין את דברי אוסרין ואת דברי מתירין
את דברי פוסלין ואת דברי מכשירין. הלא יש לפקפק מה צורך
לומר מפי ארון כל המעשים ומה ענין לשון זה לכאן. אלא שבא
לומר שאל יקשה לך מבין שאינם הלכה אך נתנו מדועה אחד
ומה לנו ולחם על זה אמר שהם מפי ארון כל המעשים. ר"ל כמו
שרבוי המעשים הם מאתו יתברך. ככל הנבראים שעם שהם
מחולקים ומחם הפכיים לגמרי. עם כל זה כלם מן השי"ת שהוא
אחד וכלם יש בהם האמת מצד. כמו שאנו אומרים פועל אמת
שפעולתו אמת. כי המים בבחינת מה שנבראו עליו הם אמת.
וכן האש שהוא הפכם בבחינתו אשר הוא נברא עליו גם הוא
אמת. ככה רבוי הדעות בעצמם הם כלם מאתו ית', ואף אם הם
הפכיות מ"ם כל אחת יש לה בחינה אמתית מצד. כמו שיבא
עדות וראיה ברורה במשל ודמיון.

In the first chapter of Chaggigah (3b), (we find this interpretation of the phrase) "those who form groups". They are the scholars who sit in groups and occupy themselves with Torah. These declare a thing unclean, and those declare it clean; these declare a thing forbidden, and those declare it permitted; these disqualify an object, and those uphold its fitness. Lest one say: "How can I study Torah now?", this teaches that they were all given from one Shepherd as it is written And God spoke all these words. You also should make your ear like a grain hopper and acquire an understanding heart that understands the words of those who declare unclean and those who declare clean, those who forbid and those who permit, those who disqualify and those who uphold its fitness.

Can one not raise a doubt about the need to say that (it all) comes from the mouth of the Master of all deeds? Why is this language used here? It comes to teach that it should not trouble one that if the Halachah does not follow (some views), how are they (all) given from one Shepherd? What are we to make of them? To this, it says that they are from the mouth of the Master of all deeds. The meaning is that just as the multiplicity of creatures are from Him, may He be blessed, just as all creatures are separate and some are even complete opposites, nonetheless all are from the Name, may He be blessed, Who is One and in all of them there is a dimension of truth. Just as we say (that) He does the truth, and his work is truth. For in its own way, water is truth in the way of its creation, and fire also which is opposite in the character of its creation is also truth. Likewise the multiplicity of views in themselves are all from God may He be blessed. And even if they are contradictory, nonetheless there is a dimension of truth just as clear proof will come from metaphor and simile.

3.

D. Wisdom Via Machloket (Avraham Yitzchok Kook, Olat Ra-a-yah, Vol. 1, pp.330-1)

אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר רַבִּי תַנְיִנָא. תַלְמִידֵי חֲכָמִים מְרִבִּים שְׁלוֹם בְּעוֹלָם:
שְׁנָאִמַר וְכָל בְּנֵי־בְנֵי־יִתְיָה וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵי־יָ: אֵל תִּקְרִי בְּנֵי־יָ אֱלֹהֵי בְנֵי־יָ:

עולת ראיה (לקוטים)

אמר ר' אלעזר אמר ר' תנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר וכל בני למוי ד' רב שלום בניך, אל תקרי בניך אלא בתוך. (כרכות ס"ד). יש טועים שחושבים, שהשלום העולמי לא יבנה כ"אם ע"י צביון אחד בדיעות ותכונות, וא"כ כשרואים ת"ח חוקרים בחכמה ודעת תורה, וע"י המחקר מתרבים הצדדים השיטות, חושבים שבהם הם גורמים למחלוקת הפך השלום, ובאמת אינו כן, כי השלום האמתי אי אפשר שיבוא לעולם כ"אם דוקא ע"י הערך של רפי השלום, הרפי של השלום הוא שיתראו כל הצדדים וכל השיטות, ויתבררו איך כולם יש להם מקום, כל אחד לפי ערכו, מקומו וענינו, ואדרכא גם הענינים הנראים כמיותרים או כסותרים, יראו כשמתגלה אמתת החכמה לכל צדדיה, שרק ע"י קיבוץ כל החלקים וכל הפרטים, וכל הדעות הנראות שונות, וכל המקצועות החלקים, דוקא על ידם יראה אור האמת הנצדק, ודעת ד' יראתו ואהבתו, ואור תורת אמת, על-כן תלמידי חכמים מרבים שלום, כי במה שהם מרחיבים ומבארים

לאותו הרעיון המדומה. שהשלום הוא צריך דוקא לדברים אחדים ושיווי רעיונות.
שזה באמת מגרע כח החכמה הרחבת הדעת, כי אור הדעת צריך לצאת לכל
צדדיה, לכל הפנים של אורה שיש בו, אבל הרבוי הוא רב שלום בנין, אל תקרי
בנין, אלא בונין, כי הבנין יבנה מחלקים שונים, השאמת של אור העולם הבנה
מצדדים שונים ומשיטות שונות, שאלו ואלו דברי אלהים חיים, מדרכי עבודה
הדרגה חנוך שונים, שכיב תופס מקומו וערכו. ואין לצדד כל כשרון ושלמות כיא
להרחיבו ולמצא לו מקום, ואם תראה סתירה, ממושג למושג, כזה תבנה החכמה ביתה,
וצריך לעיין בדברים איך למצא את החוק הפנימי שבמושגים, שבה יתישרו הדברים
ולא יתרו סותרים זאין, ורבו הדעות שבא עיי השתנות הנפשות החנוכים דוקא
הוא המעשיר את החכמה הנגורם הרחבתה, שלסוף יובנו כל הדברים כראוי ויוכר
שאי אפשר היה לבנין השלום שיבנה כיא עיי כל אותן ההשפעות הנראות כמנצחות
זאין, יהי שלום בחילך, החיל, מקום החיל או הכחות העובדים, הם מתברכים
בברכת שלום, ומתו שלומם, לא שיהיו כולם כן שוה, כי דוקא עיי רבוי הכחות
המתנגדות תמצא פעולת החיים, אלא שערך ההבדל והמתנגדות בערך בערך
מתאים, שכולם מובילים למסרה אחת, על כן נמצא שלה בארמנותיך, במקום
הדרוש שקט ושלוה, במרכז התכלית, למען אחי ורעי, שלכולם יהי מקום לעבודה,
עבודת של ועבודת נטיה ורגש, אדברה בא שלום בך, המצב של ההתאחדות
הבא מקיבוץ כוחות ודעות נפורות, למען בית ד' אלהינו, התכלית הנרצית, הנקודה
שכולם עובדים בעבורה, אבקשה טוב לך, הטוב הנאסף מתוך כלי השלום, שהוא
מחויק הברכה ד' עוז לעמו יתן, יתן להם חיים מלאים ענין, שהוא העו, וכשהחיים
מלאים ענין מלאים הם צדדים רבים, ונבנים מהרכבות של כחות רבים, על כן
זאת היא ברכת השלום האמתית הבאה מהעו, ד' יברך את עמו בשלום, וברכת
השלום, הבאה עם העו, היא השלום של התאחדות כל ההפכים אבל צריך שימצאו
הפכים, כדי שיהי מי שיעבוד ומה שיתאחד, ואז הברכה ניכרת, עיי הכח של אלו
ואלו דברי אלהים חיים, ועל כן שלום הוא שמו של הקביה, שהוא בעל הכחות
כולם, הכל יוכל וכולם יחד, יהי שמו הגדול מבורך מן העולם עד העולם.

4.

Rabbi Elazar said in the name of Rabbi Chanina: "Torah scholars increase peace in the world, as it is said: All of your children are taught by God, and great is the peace of your children. Do not read "banayich" "your children" but rather "bonayich", "your builders" Those who love Your Torah have great peace; nothing makes them stumble. (Psalms 119:165) May there be peace within your walls, security within your gates, for the sake of my brethren and companions I say: May peace reside within you. For the sake of the House of the Lord I will seek your welfare. (Psalms 122:7-9) May the Lord grant His people strength; may the Lord bless His people with peace. (Psalms 29:11)"
(Talmud, Berachot, 64a)

There are those who err thinking that world peace will not be built except by means of one form in points of view and qualities. Therefore when they see students of Torah scholars inquiring into wisdom and the knowledge of Torah, and, by means of their searching, the perspectives and approaches multiply, they believe that they thus cause argument and the opposite of peace. Yet truthfully this is not so, for the true peace cannot come into the world except by means of the value of a peace of many faces. A peace of many faces means that all sides and approaches are seen; and it becomes clear how there is a place for them all, each one according to its worth, its place, and its content. And, on the contrary, all positions that appear superfluous or contradictory will be seen, once the truth of wisdom is revealed in all of her many-sidedness, for only by means of the coming together of all the parts and all of the details, and all of the views that seem different, and all of the divided branches, truly by their means the light of truth and righteousness will appear, (along with) the knowledge of God, His reverence and His love, and the light of the Torah of truth. Therefore Torah scholars increase peace, for just as they broaden, explicate, and give birth to new words of Torah, in (locating new) aspects out of different aspects in which there is multiplication and divisions (of view) of themes, in this they increase peace, as it is said: All of your children are taught by God. For they will all recognize, all of them, even the opposites in their ways and in their approaches as it appears, that they are all taught by God, and in each of them there is an aspect by which the knowledge of God and the light of His truth will be revealed.

and great ('rav') is the peace of your children It does not say "great ('gadol') is the peace of your children" which would point to a picture of one great body which would fit that imagined idea that peace requires just unified words and equalized ideas which in

truth diminishes the power of wisdom and the broadening of knowledge. For the light of knowledge must spread to all of its aspects, to all of the facets of the light within it. But multiplicity ("ribuey") is (the sense of) rav shalom banayich, great is the peace of your children.

"Do not read 'banayich' 'your children' but rather 'bonayich', 'your builders' because the structure will be built from different parts. And the truth of the light of the world will be constructed from many points of view and varying approaches, for "both these and those are the words of the living God" from ways of service and guidance and different education. For each one has its place and its worth, and no talent or wholeness should be lost but rather enlarged and a place found for it. And if one sees a contradiction from one concept to another, out of this will wisdom build its house. And one must inquire into matters to locate the inner law in those concepts, for thus will the words be straightened out and not be contradictory one towards the other. And the multiplicity of views which emerges from the differences of souls and education is just that which enriches wisdom and causes its breadth so that in the end all of the words will be understood as they should be, and it will be perceived that it is impossible that the building of peace be constructed except by means of all of those influences which appear to be struggling for dominance one with the other. (Rabbi Avraham Yitzchok Kook, Olat Ra-a-yah, Part I, page 330)

6

(Rabbi Yitzchok Hutner, Pachad Yitzchok, Chanukah 3)

122. פחד יצחק (הוטר), חנוכה, ג

פעמים שביטולה של תורה זה הוא קיומה שנאמר "אשר שברת" יישר כחך ששברת מעשה שבירת הלחות היא מעשה של קיום תורה על ידי ביטולה. והרי אמרו חכמים שאלמלא נשתברו הלחות לא הייתה תורה משתברת מישראל (עירובין נד). נמצא איפוא, כי שבירת הלחות היה בה גם משום השכחת התורה. למדים אנו מכאן תודות נפלא, כי אפשר לה לתורה שתתרבה על ידי שכחת התורה, עד כי באופן זה יתכן לקבל ישר כוח עבוד השכחת התורה. ופוק חוי מה שאמרו חכמים כי שלש מאות הלכות נשתכחו בימי אבולו של משה החזירים עתניאל בן קנו בפלפלו. הרי דברי תורה הללו של מלפול החזרת ההלכות, הם הם דברי תורה שנתרבו רק על ידי שכחת התורה. ולא עוד אלא שכל ענין המחלוקת בהלכה אינו אלא מצד שכחת התורה, ואף על פי כן הלא כך אמרו חכמים: אף על פי שהללו מטהרין הללו מסמאין הללו פוסלין הללו מבשריין הללו פוסרין הללו מחייבים וגו', אלו ואלו דברי אלקים חיים. הנמצא דכל החילוקי דעות וחילופי שיטות הם הגלגל התורה והאודותה, הגולות דוקא כבוחה של שכחת התורה.

חידוש עוד יותר גדול יצא לנו מכאן, כי מחובה היא מדה הבלסת כוחה של תורה שבעל פה המתגלה במחלוקת הדעות, מאשר במקום הסכמת הדעות. כי הלא בהן דאלו ואלו דברי אלקים חיים כלול הוא היסוד כי גם השיטה הנידחית מהלכה דעת תורה היא, אם רק נאמרה לנו גודי המשא ומתן של תורה שבעל פה. והיינו משום דתורה גינתה על דעתם של חכמי התורה (לשוננו של דרמב"ן) ואם יעמוד למנין אחר כך

ויכריעו כדעיה הנידחית, מכאן ואילך תשתנה ההלכה אליבא דאמת (יעוין אור ישראל פרק ל' בהערה). נמצא כי מחלוקתם של חכמי תורה מגלה את כוחה של תורה שבעל פה הרבה יותר מאשר הסכמתם. מלחמתה של תורה איננה אופן אחר בין האופנים של דברי תורה, אלא שמלחמתה של תורה היא יצירה חיובית של ערכי תורה חדשים, שאין למצוא דוגמתם בדי תורה סתם. יעל כן יאמר בספר מלחמות השם את זהב בסופה, ופירשו חכמים: אפילו אב רבו רב תלמידיו נעשים שונאים זה לזה, ואינם זויים משם עד שנעשים אוהבים זה לזה. בהשקפה הראשונה דהרברים הללו באים להשמיענו את הרבתא בגדל כוחו של חיבור האהבה הסמוך בדברי תורה, דהיינו שכחו של חיבור אהבה זה גדול הוא עד כדי הבטחת הריעות הנאמנה אפילו לאלה שמקדם נעשו שונאים זה לזה. לפי הבנה זו דרבתא היא בכאן כי למרות השנאה של שעת המחלוקת, הרי לבסוף באה היא האהבה ומבריעה אותה, ואינם חיים משם עד שנעשו אוהבים. אבל מכיון שנתבשרה לנו דנקודה כי מלחמתה של תורה היא מדרגת יצירה חדשה נטפת על מדרגת דברי תורה סתם, הרי בהירות זו תלמדנו לדעת שאין הענין בכאן שהאהבה לבסוף באה היא למרות המחלוקת הקדמת, אלא שכך הוא דרך גידולה של אהבה זו, שודא נולדת ומתגלגלת דוקא על קרקע המחלוקת הקדמת. מפני שכל אהבה מגיעה למחזם פטונה בשעה ששני הצדדים יש להם שותפות של יצירה, ושני הצדדים המתנגדים בהלכה הרי הם שותפים ליצור של ערך תורה חדש, אשר שמו הוא מלחמתה של תורה.

7.

PACHAD YITZCHOK
Yitzchok Hutner
Chanukah, 3

At times, "the nullification of Torah is its establishment." As it is said (to Moses by God regarding the breaking of the tablets of the Law), "asher shibartah", "which you have broken", more power to you that you broke (them). The breaking of the tablets was an event of establishing Torah by means of its nullification. Yet the sages claimed that were it not for the breaking of the tablets, Torah would not have been forgotten among Israel. (Errivin 54). It seems then that breaking the tablets contained an aspect of forgetting Torah. We learn from this a great new lesson that it is possible for Torah to be increased by means of forgetting Torah. So much so that it is possible to receive a "yasher koach" for (causing) forgetfulness of Torah. Go see what the sages said that the 300 points of law that were forgotten during the period of mourning Moses were recovered by Etneal Ben K'naz by interpretation. Thus these words of Torah recovered by interpretation, these are words of Torah that were increased only due to forgetting Torah. Even though the entire matter of disagreement in halacha is the result of forgetting Torah, nonetheless the sages said: "Even though these purify and those defile, these render invalid and those declare proper, these exonerate and those declare guilty, both these and those are the words of the Living God." Therefore all of the differences of opinion and the varying approaches represent making Torah great and glorious, born directly from the power of forgetting Torah.

A new, even greater insight emerges from this, that the quality emphasizing the power of Oral Torah is revealed more in differences of opinion than from a place of agreement. For

is not embedded in this dictum *"both these and those are the words of the Living God"* the principle that also the position in halacha that is overruled is also a Torah view if spoken within the guidelines of the proceedings of the Oral Torah? Thus since the Torah was given to be guided by the views of the scholars of Torah; and, if they vote afterwards for the overruled point of view, from then forward the halacha is changed in accordance with (their view of the) truth. The result is that the dispute of Torah sages reveals the power of Oral Torah much more than their agreement. The "war of Torah" is not simply one mode among others in words of Torah, but rather the "war of Torah" is a positive creator of new Torah values whose equal cannot be found in words of Torah otherwise. *Therefore the Book of the Wars of the Lord speaks of "...Wakev in Suphah (Numbers 21:14).* The sages explained: "even a father and son or a teacher and his student become hateful of one another, but they do not budge from there until they feel love for each other." At first glance these words come to teach us the plus in the great power embedded in words of Torah to join (others) in love, meaning that the power to join in love is so great even assuring faithful companionship to those who beforehand were hateful of each other. According to this understanding the advantage here is that despite hatred in the heat of argument, in the end love comes and dominates, and they do not depart until there is love between them. Yet since the point has been clarified that the war of Torah is a step towards a new creation beyond words of Torah themselves, this clarity teaches us to know that the matter here is not that love develops in the end despite the preceding argument, but rather this is the way to the enlargement of love which is born and develops precisely on the foundation of the preceding argument. For all love reaches

its peak when two sides share as partners in creation, and two sides struggling together in halacha are partners in creating a new Torah value whose name is the war of Torah.